

YkemaNieuws

Familiewapen Ykema/Ijkema

Nieuwsbrief
Van de
Commissie stamboomonderzoek
Familie Ykema/Ijkema
(Wymbritseradeel)

Nieuwsbrief nr, 14· zomer 2007·

1. Van de redactie.

Beste familieleden en abonnees. De wortels van de Ykemafamilie uit Wymbritseradiel liggen in twee kleine dorpjes in de Zuidwesthoek van Friesland. Het zijn Westhem en Sandfirden. Het verst terug in de historie duikend komen we in Sandfirden terecht waar nog ver voordat de familienaam Ykema gebruikt werd rond 1500 de oudst bekende voorvader Buwe Wabbaz zijn koeien molk. Van Sandfirden kwamen de Ykema's in Westhem terecht en daarna weer via enkele telgen uit de Harmentak terug in Sandfirden. Daar wonen nog steeds Wymbrits Ykema's. In Westhem al lang niet meer. Toch staat deze YkemaNieuws in het teken van de relatie die de Westhemster Ykema's ca. 2 eeuwen lang hadden met de kerk van Westhem. Dit dankzij gegevens, die voornamelijk komen uit een kopie van het kerkboek van Westhem, dat de financiële administratie over de periode van 1701 tot 1824 beschrijft. Het artikel heeft eerder ongeveer in dezelfde vorm in het juninummer van 'Keppelstok' gestaan, het blad van de Stichting Alde Fryske Tsjerken.

Abonnementen.

Nog even dit: Er zijn nog enkele lezers die de bijdrage van 3 euro voor het jaar 2007 niet hebben voldaan. Graag dit verzuim alsnog goed maken. Jullie bijdrage zorgt voor de kurk waarop de Nieuwsbrief drijft! Het nieuwe rekeningnummer is 535902743 tnv M.E. Ykema te Ede onder vermelding van 'Nieuwsbrief'.

2. De Ykema's van Wymbritseradiel en de kerk van Westhem

Tijdens onderhoudswerkzaamheden aan de houten vloer van de kerk van Westhem op 17 mei 2000, kwamen tot ieders verrassing vier grafzerken te voorschijn. De zerken bleken van de familie Ykema te zijn, eertijds een vooraanstaande familie van eigenerfde boeren, ontvangers, dorpsrechters en bijzitters/mederechters in de grietenij Wymbritseradeel. Het feit dat leden van deze familie in de kerk van Westhem begraven zijn, wijst erop dat zij in de kleine dorps- en kerkgemeenschap veel macht en aanzien hadden. Dat zij, zolang zij in Westhem woonden sterk bij het wel en wee van de kerk betrokken waren, blijkt voor een belangrijk deel uit de inhoud van '**Het Kerkboeck tot Westhem**', dat '**De kercke profijtlijcke staet van den Dorpe Westhem**' bevat gedurende de periode 1701-1824. Een derde tastbare aanwijzing hiervoor is een aan de kerk geschonken. zilveren doopbekken. Beginnend met de Ykema graven in de kerk en de daarbij behorende personen, zullen we met behulp van deze relieken uit een ver verleden, trachten een indruk te krijgen van deze betrokkenheid.

De Ykema graven

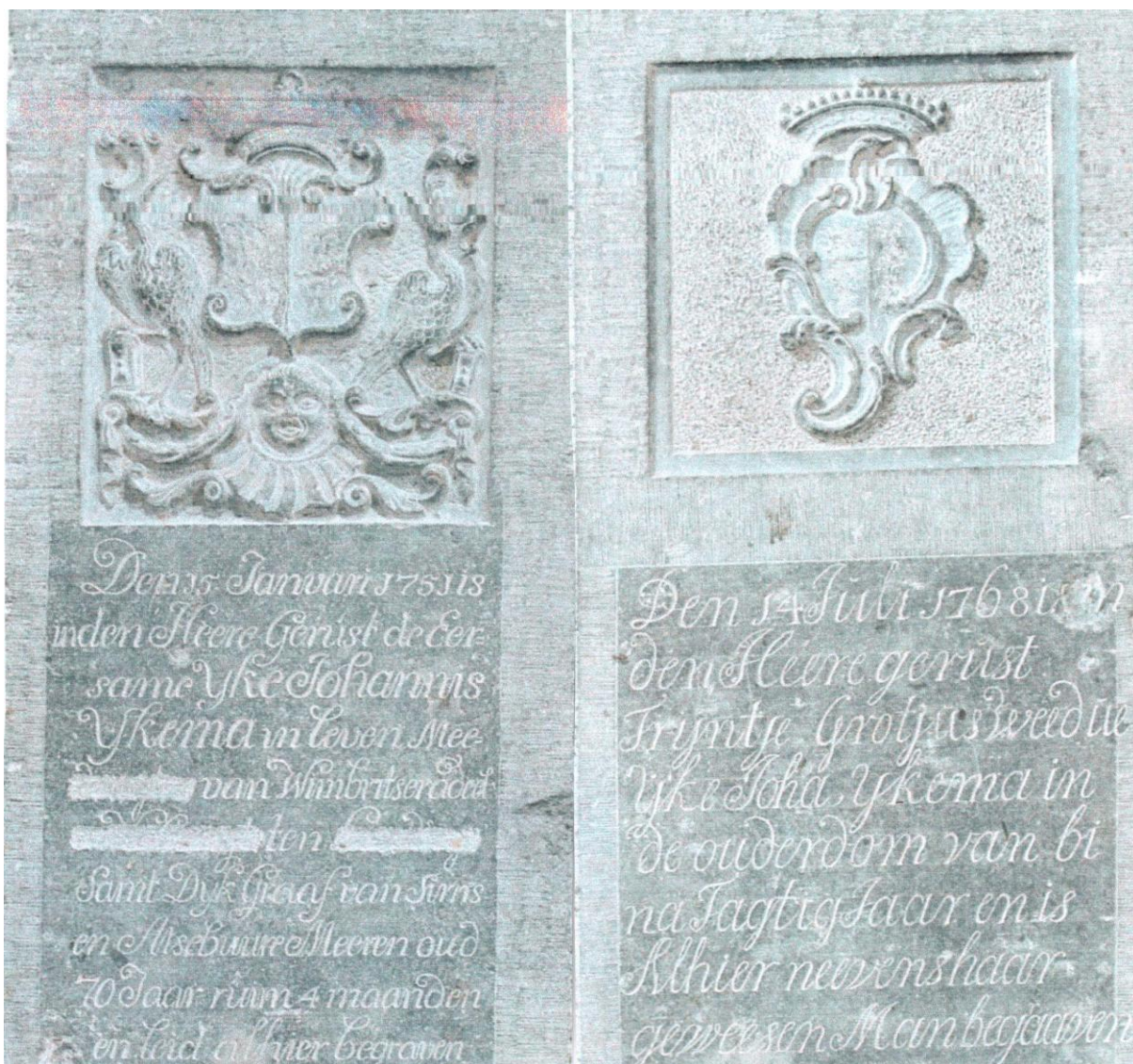
Van de vier Ykema grafstenen die te voorschijn kwamen, lagen er drie naast elkaar in het middenpad van de kerk, voor het doophek naar de preekstoel. Een vierde grafsteen lag links in het middenpad bij de ingang van de kerk. Bij de laatste restauratie in 2005 zijn de zerken helaas van hun oorspronkelijke plek verwijderd.

De grafzerken zijn in goede staat en de tekst is goed leesbaar maar drie van de vier zerken zijn beschadigd doordat de familiewapens op de stenen zijn weggehakt. Ook een klein stukje tekst op een van de zerken, de grafsteen van Yke Johannes Ykema, is weggehakt en is daardoor zo goed als onleesbaar. Deze beschadigingen zijn in ca. 1795 toegebracht toen in het kader van de Franse revolutie onder het motto van het patriottisme: "vrijheid gelijkheid en broederschap", het niet langer toelaatbaar werd geacht hetzij dood, hetzij levend, familiewapens en andere uiterlijke tekenen van rang en stand te voeren. Het moet daarna voor de leden van de familie Ykema uiterst pijnlijk en triest zijn geweest bij de zondagse kerkdiensten elke keer weer geconfronteerd te worden met de beschadigde grafzerken van hun dierbare overledenen.

Mogelijk dat de geregelde confrontatie met de gevolgen van deze domme grafschennis de reden is geweest voor het later aanbrengen van de houten vloer.

Het betreft de zerken van:

1. *Yke Johannes Ykema (1680-1751)*. Voorheen bij het hek, de middelste zerk.
2. *Trijntje Grotjus (1688-1768)*, zijn *weedue*¹ voorheen ten noorden hiervan.
3. *Johannes Ykes Ykema (1717-1798)* Hun oudste zoon, voorheen ten zuiden van zijn vader.
4. *Mary Jans Bouma (1729-1772)*, 'Egte Huisvrouw' van *Theodorus Ykes Ykema (1730-1821)*. Voorheen de grafsteen bij de ingang van de kerk. Haar man was de derde en jongste zoon van Yke Johannes Ykema en Trijntje Grotius. Zij was een oud-tante van Lieuwe Annes Buma, (1796-1876), de stichter van de bekende Buma bibliotheek te Leeuwarden.

De grafstenen van de gemeenschappelijke voorouders van alle Wymbrits Ykema's. Het zijn Yke Johannes Ykema (1680-1751) en zijn echtgenote Trijntje Grotius (1688-1751). In de Franse tijd zijn de familiewapens weggehakt en een deel van de tekst op de zerk van Yke die luidde: **"Den 15 januari 1751 is in den Heere**

gerust de Eersame Yke Johannis Ykema in leven Meederigter van Wimbriseradeel en Volmagt ten Landsdage Samt DijkGraaf van Sins en Atsebuure Meeren oud 70 jaar ruim 4 maanden en leid alhier begraven". De tekst op de zerk van Trijntje luidt: "**Den 14 juli 1768 is in de Heere gerust Trijntje Grotjus Weedue Yke Joha Ykema in den ouderdom va bina Tagtig jaar en is Alhier neevens haar geweest Man begraven"** (foto's RACM, via Albert Reinstra)

Het echtpaar Yke Johannes Ykema en Trijntje Grotius kreeg 10 kinderen waarvan er 4 volwassen werden. Dat waren dochter Syperdie ⁽²⁾ (1720-1768) en drie zoons te weten: Johannes (1717-1798), Harmen (1722- 1782) en Theodorus (1730-1821). De kinderen zijn geboren op de zate Westhem stemnummer 6. ⁽³⁾ (zie kaartje) De boerderij stond noordwestelijk van de kerk in het land. Op deze plek woont nu de familie Oppedijk. Van 1668 tot 1806 woonden de Ykema's op stemnummer 6 als huurder, daarna tot 1852 de aangetrouwde familie Rusticus. Na 1852 was Yke Theodorus Ykema (1806-1859) eigenaar van deze zate en land. Zijn zoon Theodorus (1835-1906) boerde daar na het overlijden van zijn ouders tot 1875. Hij was de laatste in Westhem woonachtige Ykema. De familie had toen van 1668 tot 1875, is 207 jaar aaneengesloten, in Westhem het boerenbedrijf uitgeoefend. ⁽⁴⁾

Het Kerkboek.

'Dit is het kerke boecke tot Westhem 1701 gekoft voor Foeke Rinties als kerkvoogt van den zelve dorpe'.

De belangrijkste bron voor dit artikel vormt de kopie van een handgeschreven transcriptie van het originele kerkboek van Westhem. Het boek beslaat de periode 1701-1824 en bevat de soms jaarlijkse, soms meerjaarlijkse afrekeningen van inkomsten en uitgaven van de kerkgemeenschap.

De maker van het afschrift, omstreeks 1900 geschreven, was rentenierend boer Theodorus Ykes Ykema. (Westhem, 1836-1906, Bolsward). Hij gebruikte voor het manuscript de resterende 224 blanco bladzijden van een algebra cahier, wiskundig studiemateriaal, van zijn vader, Yke Theodorus Ykema (Westhem, 1806-1859), die naast boer ook landmeter tweede klasse was en in die functie rond 1830 meewerkte aan het kadastraal in kaart brengen van Friesland. In 1827 had deze het algebra gedeelte afgesloten. De vader van deze Yke Theodorus is Theodorus Ykes Ykema (Westhem, 1783-1844) die tot zijn dood in 1844, kerkvoogd te Westhem was en assessor van de grietenij Wymbritseradeel. Na het overlijden van overschrijver Theodorus in 1906, zal het algebraschrift met de transscriptie zijn overgegaan naar zijn zoon Yke Theodorus Ykema (Westhem, 1867-1938, Huizum). Deze stierf zonder nakomelingen. De beide kinderen, een dochter en een zoon waren respectievelijk in 1919 en 1927 aan TBC overleden.

De originele transcriptie is ongeveer 3 á 4 cm dik en min of meer in A5 formaat. In de negentiger jaren van de vorige eeuw was het in bezit van ons gewezen commissielid, wijlen de heer Sipke Dijkstra (1913-2002), oprichter van boekhandel, antiquariaat en uitgeverij De Tille in Leeuwarden. In die periode is door mij als secretaris van de Commissie Ykema (Wymbritseladeel) een kopie van de transcriptie gemaakt. De transcriptie zelf is via een boekenveiling van boekhandel De Tille in Leeuwarden in particuliere handen terecht gekomen.

Het originele kerkboek is in bezit van een nazaat van Theodorus Ykema, de assessor. Microfiches van het boek en de inhoud zijn bij het Centraal Bureau voor de Genealogie (CBG) in Den Haag.

De Ykema's als kerkvoogd

Uit het kerkboek blijkt dat in de circa 125 jaar dat het bestrijkt, de Ykema's nauw betrokken waren bij het wel en wee van de kerk. Zo zijn van de 21 kerkrekeningen uit die periode 14 opgemaakt onder verantwoording van een Ykema in de functie van administrerend kerkvoogd en 6 maal is een rekening door een Ykema mede ondertekend. De eerste die rekening en verantwoording aflegt over het beheer van de kerkgelden is in 1703 Lieuwe Ykema, de laatste rekening, opgemaakt in 1825, is van Theodorus Ykes Ykema (1783-1844), assessor van de grietenij Wymbritseradeel. Van 1719 tot 1825 berustte het financiële beheer van de kerk onafgebroken en uitsluitend en alleen bij een Ykema. Merkwaardigerwijs is de laatste niet-Ykema, die rekening en verantwoording aflegt in het kerkboek aan de door mannen gedomineerde kerkgemeenschap, een vrouw. Op 5 oktober 1719 is dat Dieocke Douwes, de weduwe van Jetse Hennis, administrerend kerkvoogd, die in de periode tussen 17 september 1717 en 5 oktober 1719 is overleden. Dieocke wordt door de aanwezige heren kerkvoogden '*voor hare administratie bedankt in kennisfe van onsen ingesetene handen*' etc. Zij was eerder weduwe van Lieuwe Johannes Ykema, die rond 1712 overleed en bij wie zij de zoons Douwe en Lieuwe had.

Vijf Ykema's uit vier generaties, maakten elk meerdere malen de rekening op en legden daarvoor verantwoording af. Het zijn:

1. *Lieuwe Johannes Ykema* (na 1675 – circa 1712). Hij is de eerste Ykema die in het kerkboek rekening en verantwoording aflegt. Hij doet dat in 1703 en in 1707.

2. *Yke Johannes Ykema* (1680-1751), de jongere broer van Lieuwe maakt de rekening op in 1711, 1715, 1721 en 1727. Hij en zijn echtgenote Trijntje Grotius hebben beide een grafsteen in de kerk. Zij zijn de stamouders van alle Wymbrits Ykema's. Behalve boer was hij dorpsrechter, ontvanger, bijzitter/mederechter van Wymbritseradeel, Volmacht ter Landsdage en Dijkgraaf van de Sens- en Atsebuurstermeer. Hij woonde op stemnummer 6. In 1732 tijdens de bouw van de kerk van Sandfirden was hij ook daar de verantwoordelijke kerkvoogd.

3. *Johannes Ykes Ykema* (1717-1798), de oudste zoon van Yke Johannes is in 1768 en 1782 de administrerende kerkvoogd. Ook hij heeft een grafsteen in de kerk. Hij was boer, ontvanger en bijzitter/mederechter van Wymbritseradeel, in 1767 tevens rekenmeester van Wymbrits. c.a. Contributie Zeedijken. Hij woonde op stemnummer 6 en (vermoedelijk vanaf 1762) tot zijn dood in 1798 op de Hemdijk waar nu 'Sahte Katzyl' staat. Hij had daar land aan beide zijden van de Hemdijk. Halfweg Westhem en Blauwhuis stond aan de zuidkant tegen de Hemdijk aan, in de Atsebuurstermeer nog een bij dezelfde landerijen horende boerenhuizing en even verderop richting Blauwhuis nog een woning.

Opmerkelijk is dat zijn vader Yke Johannes, die na 1727 als continuerend kerkvoogd verder gaat, tot zijn dood in 1751 wel de posten keurig noteert, maar in die periode geen rekening en verantwoording heeft afgelegd, althans niet zichtbaar in het kerkboek. Na zijn dood neemt zijn zoon Johannes Ykes de financiële administratie over. In 1756 is de balans opgemaakt. Daarbij was er een positief saldo van afgerond 562 carolus gulden. Ook over deze rekening is in het kerkboek geen verantwoording afgelegd.

Vanaf 1756 is het bijzitter Johannes Ykema die expliciet de administratie voert. In 1768 legt hij rekening en verantwoording af in het grietenijhuis te Sneek, over de jaren 1727 tot 1768, een periode van 41 jaar!. Er is dan een positief saldo van afgerond 292 car. gulden. Zijn beide jongere broers Harmen en Theodorus, floreenplichtige kerkenleden, zijn medeondertekenaars. Alsook de grietman S.G.J. van Burmania Rengers, de dominee Isaac Cahai en de heren W. Tuinhout (secr.) en J. van Loon (klerk?).

In dat jaar 1768, zijn de broers alle drie zelfstandig boerend te Westhem. Johannes op Katzijl, Harmen op stemnummer 6, terwijl Theodorus zijn naaste buurman is op stemnummer 5, een zate ten zuiden van - en naastliggend aan stemnummer 6. De invloed van de drie gebroeders Ykema op de gang van zaken in de kleine dorpsgemeenschap van Westhem en de kerk moet op dat moment wel heel groot zijn geweest (zie kaartje).

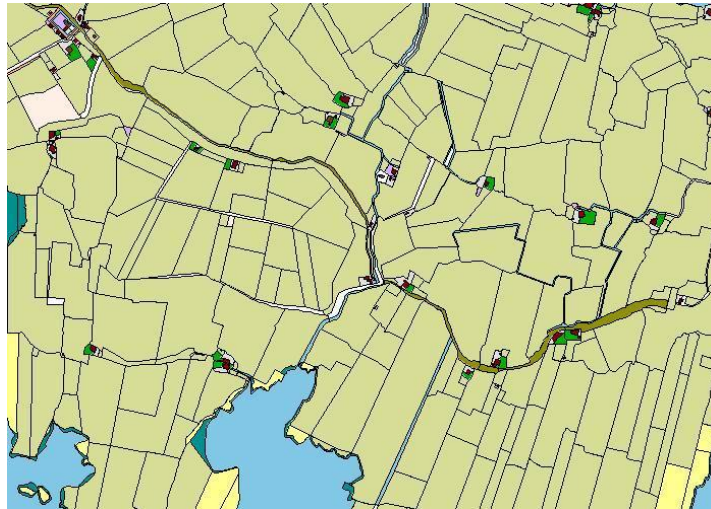
Na 1768 zijn er tot 1817 nog 3 aaneensluitende periodes van resp. 14, 21 en 14 jaar waarover een rekening wordt opgemaakt. (Was het ontzag voor - en het gezag van een Ykema kerkvoogd in die tijden zo groot dat niemand van de floreenplichtige kerkenleden hem aan zijn jasje durfde te trekken met het verzoek om eens wat vaker met de cijfers boven tafel te komen? ⁽⁵⁾ In de periode na 1817 wordt tot het laatste afrekeningdatum in 1825 nog drie keer verantwoording afgelegd.

Voor zover is na te gaan, is 1768 het enige jaar geweest dat verantwoording werd afgelegd in het grietenijhuis te Sneek. Daarvoor was het altijd ten huize van een van de floreenplichtige kerkenleden in Westhem. Soms wordt de plaats niet genoemd. In 1819 vond de afrekening plaats in de 'hervormde kerk' van Westhem. *'teneinde aan de hervormde floreenplichtigen, daartoe opgeroepen bij advertentie, huiskondiging en klokklapping, te doen rekening, bewijs en reliqua van zijn administratie sedert den laatste gedane rekening tot op heden'*.

4. *Yke Johannes Ykema* (1757-1829), zoon van Johannes Ykes maakte in 1803 en 1817 de kerkrekening op. Hij was boer, dorpsrechter en ontvanger en dijkgraaf van de Sens- en Atsebuurstermeer. In de 'Franse tijd' werd hij in 1795 als dorpsrechter afgezet door de patriotten, omdat hij de geëiste loyaliteitsverklaring niet wilde tekenen. Omdat de patriotten er in Friesland bestuurlijk gezien niet veel van baken, werd al gauw weer een beroep gedaan op de oude garde uit de regententijd. Zo kwam Yke Johannes in 1802 terug als Vice president van het bestuur van de achtste drostambt van Friesland. In 1809 was hij Commissaris van de Baljuw benevens het gerecht van het 10de district Friesland. In 1811 was hij maire van de gemeente Nijland. In 1813 na het vertrek van de Fransen, tot 1816, toen de oude grietenij indeling weer werd ingesteld, schout aldaar. Hij woonde op Katzijl. Er van uitgaande dat zijn overgrootvader bijzitter Johannes Ykes Ykema (1638-ca 1703) de eerste Ykema kerkvoogd was, dan was Yke Johannes de vierde generatie waarvan deze functie van vader op zoon was overgegaan.

5. *Theodorus Ykes Ykema* (1783-1844), achterneef van Yke Johannes. Hij was boer en assessor van Wymbritseradeel. Legde rekening en verantwoording af in 1819, 1824 en in 1825 als het kerkboek eindigt. Hij woonde op Westhem stemnummer 5. Als weduwnaar van Gatske Sybrens Koopmans

(1781-1822) hertrouwde hij in 1830 met Fokeltje Bartelds Idzerda (1789-1855), weduwe van zijn oudoom Yke Johannes Ykema. Hij woonde daarna tot zijn dood in 1844 met haar op Katzijl.

Overzichtskartaartje van Westhem en omgeving in 1832. Centraal midden/boven, de kerk van Westhem. Linksboven (noordwest van) de kerk is zate stemnummer 5. Direct daarboven zate stemnummer 6. Rechtsonder de kerk de zate op Katzijl. In 1768 woonden de drie broers Johannes, Harmen en Theodorus Ykema resp. op Katzijl, stemnummer 6 en stemnummer 5. Linksboven is Blauwhuis net zichtbaar. De Hemdijk slingert zich van rechtsmidden langs Westhem naar linksboven langs Blauwhuis. Halfweg tussen Westhem en Blauwhuis aan de zuidzijde van de Hemdijk stond nog een boerenhuizinge die ook behoorde bij de landerijen van de zate op Katzijl. Daarnaast richting Blauwhuis bevond zich nog een woning. (bron kaartje Tresoar/Hisgis)

Transacties van de Ykema's met de kerk.

De inkomsten van de kerk kwamen veelal uit de verhuur van landerijen van de kerk en de kerkenkamers of van op uitgegeven obligaties ontvangen rente. De uitgaven beslaan een breed scala van posten, die gaan over het onderhoud van de kerk het schoonmaken, bouw - en verbouwkosten aan de 'kamers' van de kerk, het traktement van de voorzinger (deze functie was nodig omdat er geen orgel was, het klokluiden voor de kerkdienst) etc.

Als de kerk met grote kosten kwam te zitten, werd door de Ykema's wel bijgesprongen. Dit was het geval toen in 1708 een nieuwe kerk werd gebouwd en de broers Lieuwe en Yke Ykema in 1707 "*wegens besprokene legaten in het oude kerkeboek aangetekent*" samen voor 205 carolus gulden en 4 stuivers bijdroegen aan de bouwkosten van ca. 1200 carolus guldens..

In 1710 ontvangt de kerk van "Melis Broers en de kerkvooghd sels (Yke Johannes Ykema), voor het recht van gebruik van 2 bijzondere banken in de kerk te saemen 20-0-0" ⁽⁶⁾ Door de jaren heen gaf de financiële positie van de kerk weinig aanleiding tot zorg, ondanks het feit dat het maar een kleine gemeente was, die overigens wat de dominee betreft, gecombineerd was met Wolsum en zich kennelijk niet de luxe van een orgel kon permitteren. De kerk kreeg het moeilijk toen in 1795 de Fransen het land waren binnengevallen en de patriotten van de Bataafse Republiek het voor het zeggen kregen. Het oorlogvoerende Frankrijk eiste geld van de nieuwe Republiek die dat op haar beurt via belastingen bij de burgers en instanties weghaalde.

Ook de kerken waren het slachtoffer. Op 10 augustus 1795 moest de kerk van Westhem 'op *Authorisatie van Dirk Fontein en J: Vriemoet Drabbe*' 1200 gulden afdragen 'aan de Lande'. (Voor een dergelijk bedrag werd in 1708 de nieuwe kerk gebouwd). In november en december 1796 aan de Provincie nog eens 1/6 van de waarde van de bezittingen wat neerkwam op in totaal tweemaal circa 101 gulden en in april, juni en september 1797 nog eens 1/5 van de waarde van de bezittingen, wat neerkwam op totaal driemaal circa 55 gulden. Af te dragen aan de ontvangers van de nieuwe machthebbers R. Ripperda en H. Gonggrijp. Bij de afrekening van de kerk in 1803 heeft kerkvoogd Yke Johannes Ykema dan ook afgerond 632 gulden meer uitgegeven dan ontvangen. Hij schiet dan dit bedrag voor tegen een rente van 4%.

In 1817 wordt hem dit bedrag van circa 632 gulden plus 13 ¾ jaar rente zijnde 347 gulden terugbetaald door de nieuwe kerkvoogd, zijn achterneef, Theodorus Ykes Ykema jr. De kerk begint dan met een tekort van circa 390 gulden. Dit bedrag wordt nu voorgeschoten door de grootvader van Theodorus Ykema, Theodorus senior (1730 – 1821), rentenierend boer te Westhem en weduwnaar van de in de kerk begraven Mary Jans Bouma. De rente varieert van 4%, van 1817 tot 1819, naar 5%

van 1819 tot 1822 en daalt daarna naar het schijnt naar 3.5 % bij de laatste aflossing aan de erven in 1824.

Een man die direct de dupe wordt van de verslechterde financiële situatie is de schoolmeester van Wolsum, Taco Krijtenburg, de 'voorsinger'. Op 1 mei 1796 bedraagt zijn "singtractement" 24 gulden per jaar. Kerkvoogd Yke Johannes Ykema wil dit per die datum kennelijk drastisch verlagen. Taco accepteert dit niet en het 'geskil van voorsingen' is geboren. Gedurende 4 jaar wordt hem niets uitbetaald. In september 1800 heeft hij kennelijk eieren voor zijn geld gekozen en ontvangt hij 60 gulden achterstallig, wat neerkomt op f. 14 per jaar. Met dit bedrag in halfjaarlijkse uitbetalingen van 7 gulden moet hij het doen tot zijn dood in 1822.

Het zilveren doopbekken

Naast de grafzerken in de kerk en het oude kerkboek is er nog een voorwerp dat als tastbare herinnering uit het verleden de aandacht vestigt op de destijds jarenlange verbondenheid van de Ykema's met de kerk. Het is een aan de kerk geschonken zilveren doopbekken, dat thans onder beheer van de katholieke kerk van Blauwhuis berust. De inscriptie erop luidt:

"Geschenk van Theodorus Ykema Asfesfor van Wymbritseradeel en zijn echtgenoot Fokeltje B. Idserda 1843". ⁽⁷⁾

De schaal is geschonken in 1843, een jaar voordat Theodorus in 1844 op 61-jarige leeftijd overleed.

Het was in een periode dat van Fokeltje en van Theodorus een aantal kleinkinderen, zijn geboren. ⁽⁸⁾

De blijde gebeurtenissen zullen de grootouders hebben geïnspireerd tot het schenken van het bekken aan de kerk. Het is mogelijk dat Fokeltjes eerste kleinkind, de naar haar vernoemde Fokeltje (17-2-1842) als eerste is gedoopt met het bekken.

Het Ykema doopbekken. (foto RACM via Albert Reinstra)

Ykemaspooren in de nok van de kerk.

Tijdens de herstelwerkzaamheden in 2005 aan de planken van het gewelf van de kerk kwam op een van de blootgelegde planken de volgende met potlood geschreven tekst voor:

Willem Meinderts Ykema. 1861. 7 maand 27 dag. Santverden.

Willem Meinderts Ykema, (1843-1866) was op die datum een 18 jarige timmermansknecht uit Sandfirden en een telg uit de Harmentak. Helaas is hij al in 1866 op 23 jarige leeftijd te Sandfirden overleden. De tekst is in tact gelaten en weer achter de vertimmering weggewerkt tot tenminste de volgende renovatie.

Handschrift van timmermans knecht Willem Meinderts Ykema in het gewelf van de kerk.
(foto Ben Gras, Blauwhuis).

Nawoord

Het kerkboek eindigt in 1825 met Theodorus Ykes Ykema als laatste administrerend kerkvoogd. Het is aannemelijk dat hij, gezien zijn positie als assessor van Wymbritseradeel, tot zijn dood in 1844 bemoeienis had met de kerkfinanciën. De schenking van een zilveren doopbekken aan de kerk in 1843 versterkt die veronderstelling. Dat tegen de assessor van Wymbritseradeel, Theodorus Ykema minder hoog werd opgekeken dan tegen de Ykema bijzitters van die grietenij in de regententijd voor 1795 bewijst een spotdicht uit 1838 in het Fries van die tijd. Het is van de hand van de dichter en schoolmeester van Wolsum, Rein Baukes Windsma (1801-1862) Windsma was behalve schoolmeester, voorzinger in de kerk van Westhem en werd in die functie vermoedelijk regelmatig geconfronteerd met de (on)hebbelijkheden van kerkvoogd en assessor Theodorus. Het vers heeft als titel: 'De lôf fen Theodorus Ykema'. Wijzend op het op het kennelijk royale drankgebruik van 'Us Assessor' lucht master Windsma zijn gemoed en neemt de assessor vlijmscherp op de hak. Het spotdicht is, behalve de titel en de noot betreffende de titel, door schrijver dezes hieronder in hedendaags Fries en Nederlands omgezet. Het is een zogenaamd naamvers; de beginletters van de regels vormen de naam Theodotus Ykema.

DE LÔF FEN (THEODORUS YKEMA) (*)

T ûker (skerper) ferstân, as ús Assessor het,
H at nimmen; syn holle is fan wittenskip fet.
E lts sjocht it him oan: sels syn útpûljend each
O nditst (ferriedt) it: syn geast-flecht giet elkien te heech.
D ock (sok) krêftich petear, as syn mûle ús eltse oer'
O pdroant hearde nimmen ea fan boarger noch boer.
R opt immen: "It is mar in sûplap in keal!"
U s oardiel is mylder, en stiet as in peal.-
S kink dus mar ris yn, Assessor! 't smakket goed.

DE LOF VAN THEODORUS YKEMA

'**T** heldere verstand van onze Assessor, dat is klaar
H eeft niemand: zijn hoofd is van wetenschap zwaar
E lk ziet het hem aan: zelfs zijn uitpuilend oog
O nthult het: De vlucht van zijn geest gaat een ieder te hoog
D at krachtig betoog dat zijn mond met bravoer
O pdreunt hoorde niemand ooit van burger noch boer.
R oept iemand: "het is maar een zuiplap, een kalf!
U iteraard is dan ons oordeel wat milder, maar zonder gezalf
S chenk maar weer eens in Assessor! Het smaakt goed.

Y (jo) binne wat toarstich: In sûpke is net tsjoed (ferkeard).

K rêft, libben en geast -fjoer taapje jo der faak út:

E k tsjûcht dat jo noas wol, jo troanje en jo snút".-

M yn wurd is dus nochris: Tûker ferstân,

A s ús Assessor hat, hat nimmen yn't lân.

1838

* Assessor fenne Grietenije Wijmbritseradeel

Uit: Rein Baukes Windsma. Samle dichtwurk, Ljouwert, 1981.

Y (U) bent wat dorstig en een slokje geeft moed.

K racht, leven en geestesvuur tapt u er uit.

E n daar getuigt uw neus van en uw tronie en snuit.

M ijn woord is daarom nog eens: Met zo'n helder verstand,

A ls van onze Assessor, vind je niemand in het land.

Met de dood van assessor Theodorus in 1844 kwam een einde aan de toch al verminderde bestuurlijke invloed van de Ykema's in Wymbritseradiel. Andere tijden waren aangebroken waarin na het vertrek van de Fransen in 1813, de maatschappij langzaam maar zeker evolueerde naar een democratischer vorm van samenleven. Wat nog lang bleef, waren de bemoeienissen van de Ykema's bij de financiële zaken van de kerk van Westhem, zoals blijkt uit kerkelijke stukken van na 1825, die door zoon Yke en kleinzoon Theodorus, als kerkvoogd ondertekend zijn.⁽⁹⁾

Met het vertrek van de laatste Ykema in 1875, in de persoon van deze Theodorus, de man aan wie wij de transcriptie van het kerkboek te danken hebben, kwam een eind aan een 207-jarige aanwezigheid van Ykema's in Westhem. Een aanwezigheid die gezien hun positie in de dorpsgemeenschap en in de grietenij, een even lange periode van betrokkenheid bij het wel en wee van de kerk betekende.

Cor Bakker

Voornaamste Bronnen.

Het kerkboek van Westhem (1701-1824) en Marten E. Ykema de stamboom van de familie Ykema van Wymbritseradeel..

Secretariaat: Geffenstraat 3 6844 HB Arnhem Tel, 026 3814234

Noten.

(1) Trijntje was een dochter van dominee Theodorus Grotius en achterkleinkind van Christianus Bernardus Schotanus á Steringa, (1603-1671), grondlegger van de Schotanus atlas.

(2) Syptertie heeft samen met haar man, Sytse Sytse, boer te Smallebrugge een bijzondere grafsteen in de vorm van een staande, vierkante, bewerkte stenen paal op het Buma kerkhof aldaar. Zij is grootmoeder van de in de tekst genoemde Lieuwe Annes Buma. Twee van haar daar rustende Buma kleinkinderen noemden zich Ykema Buma.

(3). In de stemkohieren zijn in Friesland in de 17de en 18de eeuw de per dorp behorende onroerende goederen opgenomen waaraan stemrecht in dorps- en grietenijzaken verbonden was. Een dergelijk stemdragend goed was geregistreerd onder een eenduidig stemnummer waarbij de eigenaar en de gebruiker werden vermeld. Een tweede systeem van registratie van landeigendom zijn de zogenaamde floreenkohieren, waarmee tot 1858 de hoogte van de floreenrente, een grondbelasting, werd bepaald. Hierin werd per dorp met unieke nummers (floreennummers) percelen, met hun ligging en grootte aangegeven, met de hoogte van de aanslag, benevens de eigenaar en de gebruiker van het betreffende goed.

(4) De eerste Ykema in Westhem is Johannes Ykes Ykema (1638-ca. 1703).

Johannes kwam van oorsprong uit Sandfirden. Zijn eerste huwelijk met Sjoerdie Baukes in 1657, voerde hem naar Abbega. In 1668 trouwde hij met Reynsk Wybse, boerin te Westhem. Beide waren kort daarvoor weduwnaar en weduwe geworden. Zij hadden elk 5 kinderen uit hun eerste huwelijk. Ze boerden waarschijnlijk op de boerderij Westhem, stem 6. Al in ca. 1675 trouwde Johannes, opnieuw weduwnaar geworden, voor de derde maal, nu met Yeskje Harmens. Bij haar had hij de zoons Lieuwe (na 1775- ca. 1712) en Yke (1680-1751), die we beiden als administrerend kerkvoogd in het kerkboek tegenkomen. Behalve boer was Johannes dorpsrechter, ontvanger en bijzitter/mederechter van de grietenij Wymbritseradeel.

De laatste Ykema in Westhem was Theodorus Ykema, (de overschrijver van het kerkboek), kleinzoon van Theodorus Ykema de assessor. Hij vertrok in 1875 naar Hommerts. Eerder was zijn achter achterneef Johannes Ykes Ykema (1822-1891), zoon van de eerdere schout van Nijland, hem met zijn vertrek naar Ureterp in 1856 voorgegaan.

(5). Dat de Ykema kerkvoogden gedurende tientallen jaren geen verantwoording aflegden, kan liggen aan het feit dat zij in de grietenij tegelijkertijd de functie van bijzitter/mederechter of assessor bekleedden. In die hoedanigheid oefenden zij de controle uit over het beheer van de kerkelijke goederen in de grietenij Wymbritseradeel. In Westhem waren beide functies:

Controleerende bijzitter en beherende kerkvoogd, gedurende lange tijd in een en dezelfde persoon verenigd en controleerde bijzitter Ykema het kerkelijk beheer van kerkvoogd Ykema.

(6). Volgens Albert Reinstra zijn deze banken bij de laatste renovatie verwijderd.

(7). Zie inventarislijst opgemaakt door S. ten Hoeve bij de overdracht van de kerk aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken.

(8). Fokeltjes zoon Johannes (1822- 1891) uit haar eerste huwelijk met Yke Johannes Ykema, kreeg uit zijn huwelijk met Geertje Abma (1819-1857) in die periode de kinderen: Fokeltje, (27-2-1842) en Yke (14-6-1843).

Theodorus zijn zoon Yke uit het eerste huwelijk van Theodorus met Gatske Sybrens Koopmans, kreeg bij zijn tweede echtgenote, Atje Aukes Frankena (1814-1869) op 9-3-1843 een zoon Minne.

(9). Met vriendelijke dank aan Albert Reinstra voor de kopieën van deze stukken, benevens het beschikbaar stellen van de foto's bij dit artikel en de nuttige suggesties van zijn kant.

Opmerking naar aanleiding van het artikel.

Het is wel heel bijzonder dat in het kerkje van Westhem, behalve de stammoeder van de Theodorustak, Mary Jans Bouma, (1729-1772) en de stamvader van de Johannestak, Johannes Ykes Ykema (1717-1798), de grafzerken liggen van de gemeenschappelijke voorouders van alle Wymbrits. Ykema's, namelijk die van Yke Johannes Ykema (1680-1751) en zijn echtgenote Trijntje Grotius (1688-1768). Het in 2005 gerenoveerde kerkje is een bezoek dan ook meer dan waard. De sleutel is te bekomen bij de familie Jacobi op de boerderij naast de kerk.

Een andere Ykema- gerelateerde plaats van interesse is het Bumakerkhof met klokkenstoel te Smallebrugge met de verticale grafpaal van Syptertie Ykes Ykema- dochter van hiergenoemde stamouders Yke en Trijntje en zuster van de broers Johannes, Harmen en Theodorus- en het familiegraf van de familie Buma, waaronder dat van de kleinzoon van Siefertie, Lieuwe Annes Buma, (1796-1876), de stichter van de Buma bibliotheek te Leeuwarden. Interessant is ook de boerderij Senseserhuis, net na Blauwhuis rechts van de Hemdijk, richting Tsjerkwerd, die Yke Theodorus Ykema (1757-1822) in 1806 heeft laten bouwen. Een gedenksteen in de muur getuigt hiervan.

Tenslotte mag een bezoek aan het dorpje Sandfirden, midden in het prachtige merengebied van de Zuidwesthoek van Friesland, dan niet achterwege blijven. Op het kerkhof de graven van een aantal familieleden uit de Harmentak. Aan het einde van de weg aan de Vlakke Brekken is de kampeerboerderij van Ysbrand Ykema met onder anderen de mogelijkheid om een bootje te huren.

CB.

3. Familieberichten.**Nagekomen bericht van overlijden.**

Op 11 december 2006 is overleden Onno Willem Ykema op de jonge leeftijd van 36 jaar.

4. Diversen.

De Commissieleden zijn wegens ruimtegebrek deze keer niet vermeld

5. Belangrijke adressen:

Commissievoorzitter: Rely (Aurelius) Ykema. Zuidlaarderweg 12, 9756 CH Glimmen t. 050-4062727. E-mail a.j.ykema@hetnet.nl

Penningmeester/admin. abonnementen: Marten E.Ykema: Jordaensstr. 5 6717 RK Ede. tel.: 0318-635572.E-mail: info@ykemaweb.com (algemeen Ykema adres); marten@ykemaweb.com (persoonlijk adres Marten Ykema).

Abonnement YkemaNieuws: Rekeningnummer: 535902743 tnv **M.E. Ykema. Ede.** Onder vermelding van: "YkemaNieuws".

Secretaris/redacteur: Cor Bakker, Redactie YkemaNieuws Geffenstraat 3, 6844 HB Arnhem. Tel. 026-3814234 Email: cornelisbakker@hetnet.nl

Reacties, opmerkingen ed. op YkemaNieuws: nieuwsbrief@ykemaweb.com.

Ykema website: www.ykemaweb.com . Gastenboek: www.ykemaweb.com/guestboek

Copyright: Uit deze YkemaNieuws mag niets worden vermenigvuldigd of voor presentaties of publicaties worden gebruikt zonder schriftelijke toestemming van de redactie en de Commissie Ykema(Wymb.).